

billede kontekst

*Kongens Nytorv
Bidrag til Kjøbenhavns nyeste Skilderie*

En såkaldt "visekælling" på Kongens Nytorv i København illustreret i et bidrag til Københavns nyeste skilderi fra omkring 1810. Kilde: Københavns Museum.

EN VELKENDT MELODI

KONTRAFAKTUR I 1700-TALLETS HENRETTELSESVISER

'En hverdagsmorgen i januar 1720 brød klangen af visekonens sang gennem dagligdagens ellers hektiske lydbillede på Nytorv i København:

Jeg min Dom fik da at høre
 at jeg skal til Døden gaa
 det var ont udi mit Øre
 men jeg det dog taale maa
 saadan dommen faldet blef
 for det mord som jeg bedrev
 at mit Hovet skal afspringe
 naar at Sværdet sig skal svinge.¹

Hvis de omkringværende syntes, at sangen virkede bekendt, så var det fordi, at visen blev sunget på den velkendte salmemelodi "Som en Hjort med Tørst Befangen".² Anledningen var dog en helt anden end den vanlige søndagsprædiken. Visen omhandlede nemlig den forestående henrettelse af synderinden Maren Nielsdatter, der året forinden havde dræbt sit eget foster. Hun skulle på denne dag udstå sin straf til skræk og advarsel, og i den forbindelse var der blevet komponeret en vise, der både beskrev hendes forbrydelse og straf.

Illustreret på forsiden til dette *temp*-nummer er en af de såkaldte 'visekællinger' i færd med at sælge sine viser på Nytorv i København omkring år 1810.³ De billige skillingsviser havde været en del af nyhedsmarkedet siden 1500-tallet. I løbet af 1700-tallet gennemgik erhvervet en betydelig vækst, og masseproduktionen af viserne fortsatte langt op i 1800-tallet.⁴ Det populære medie lod sig let distribuere over det ganske land, enten i bagagen på omrejsende kolportører eller som vist på billedet via visekoner og visedrenge's ømme røst på byernes gader og torve. Centralt var det dog, at viserne blev skrevet på velkendte melodier for på den måde nemmere at kunne genkendes og synges med på – en teknik kendt som kontrafaktur. Interessant nok tilbød genbrugen af melodier ikke blot en nemme-

1 Det Kongelige Bibliotek (herefter KB), Hielmstjerne 1853 F 8°, Nr. 12.

2 Malling: *Dansk Salmehistorie IV*, 393.

3 Billedet blev udgivet i *Kjøbenhavns Nyeste Skilderi* omkring 1810 (Kilde: Københavns Museum).

4 Gadesalg af viserne blev forbudt ved en forordning i 1805. Forordningen havde dog kun kortvarigt effekt på det offentlige salg af viser, og langt op i 1800-tallet er der beretninger om visekonernes salg af viser på gader og i baggårde (Buchholz og Piø: "En publikumsorienteret visegenre", 27).

re overlevering af viserne, men knyttede også følelsesmæssige konnotationer til deres budskab ved hjælp af melodiernes intertekstuelle referenceramme. Særligt for 1700-tallets henrettelsesviser var, at de blev forbundet til samtidens forestillinger om forbrydelser og straf, der var en del af den religiøse forestillingsverden i den officielle henrettelsesceremoni.

DE TIDLIG MODERNE SKILLINGSVISER

De tidlig moderne skillingsviser blev trykt på det billigste papir og de ringeste maskiner, og var derfor ofte fyldt med fejl og mangler. Dette til trods, er der ingen tvivl om, at viserne var et populært medie. Fra starten af 1700-tallet begyndte man at masseproducere viserne, og omkring 1800 anslås det, at der blev produceret mellem 10- og 20.000 viser om ugen i København alene. Viserne blev solgt for et par skillinger alt efter deres længde og blev af denne grund for eftertiden kendt som skillingsviser.⁵

Skillingsviserne blev trykt som pamfletter. Forsiden bestod af en lang titel, der i prosaform forklarede detaljerne for visens budskab og derefter fulgte selve visen. Viserne var kommercielle af natur og gjorde tydeligt brug af sensationelle virkemidler for at drage publikummets interesse: opsigtsvækkende emner, mærkværdige overskrifter og fængende illustrationer prydede visernes forsider, og var på hver sin vis med til at opsummere visens budskab. Formålet med dem var at sælge med profit for på den måde at have råd til at trykke tekster, der havde højere salgspris og mere kulturel værdi. Af denne grund spændte skillingsvisernes indhold over flere emner, der var tilpasset et bredt publikums smagsnuancer. I det store og det hele kan viserne defineres ud fra deres samtidsorienterede perspektiv. Deres indhold varierede fra emner såsom kærlighed og humor til åndelighed og moralsk opbyggelighed – særligt interessant for denne artikel er dog nyhedsviserne, der rapporterede om konkrete hændelser fra nær og fjern.⁶

Nyhedsviserne kunne berette om alt lige fra fangsten af bemærkelsesværdige fisk til katastrofale naturfænomener. Særligt viserne fra 15- til 1700-tallet var anskuet i et religiøst perspektiv.⁷ I 1711 blev der eksempelvis trykt en vise om det uvejr der året forinden havde hærget et område nær Strassburg og Hagenau med titlen: "GUds Straffe-Øxe Kand sees udi det Strænge Veyr og Vandflod/ som

5 Inden for dansk forskning har Iørn Piø med sit konferensspeciale fra 1969 været med til at kortlægge den danske skillingsviseproduktion i perioden fra 1770 og 1821. Se Piø: *Produktionen af Danske Skillingsviser*. Se også Andersen: *Den rapmundede muse* og Skouvig: "Produktivitet og Moral".

6 Et nyere norsk forskningsprojekt er i gang med at gennemgå skillingsvisen som overset forskningsobjekt. For mere generelt om skillingsvisen se Brandtzæg og Strand: *Skillingsvisene i Norge*.

7 David Lederer mener eksempelvis, at de protestantiske teologer og propagandister brugte ulykkelige skillingsviser om familiemord til at sprede deres budskab. Se Lederer: "Dragged to Hell".

Til venstre ses forsiden til skillingsvisen om Anna Cathrine Berntsdaatter fra 1713. Til højre ses forsiden til skillingsvisen om Maren Nielsdaatter fra 1720. Kilde: Det Kongelige Bibliotek, Hielmstjerne 1853 F 8°, Nr. 8 og 12.

sig haver tildraget ved Straßborgs og Hagenaus Egn i Ober-Elsas den 12 Decembr. 1710 (...).⁸ En genre, der særligt lader til at have interesseret publikum på tværs af tid og sted, var de viser der omhandlede kriminalitet. Forbryderviserne kunne tage form af en rapport om en forbrydelse, der lige havde fundet sted, de kunne på moraliserende og fortællende vis anskue særligt skrækkelige forbrydelser, og så kunne de tage form af de afskedsviser som blev trykt i forbindelse med offentlige henrettelser.⁹ Det er den sidste af disse underkategorier, som vi skal kigge nærmere på i det følgende.

SKILLINGSVISEN SOM EN DEL AF HENRETTELSESCEREMONIEN

Der blev sandsynligvis altid trykt viser i forbindelse med en offentlig henrettelse. Sådan en begivenhed var sensationel og gav store muligheder for et godt visesalg på tværs af by og land. Det er langt fra alle disse viser der er blevet bevaret for eftertiden, men ud fra et udvalg af 65 skillingsviser trykt i forbindelse med offentli-

⁸ KB, 30 Viser om Naturundere, Forbrydelser etc., 37.

⁹ En genre, der særligt lader til at have interesseret publikum på tværs af tid og sted, var de viser der omhandlede kriminalitet. For mere om forbryderviser se Diesen og Warberg: "Forbrytelsens fascinasjon".

ge henrettelser inden for det danske kongerige i perioden fra 1686 til 1791, kan vi alligevel drage nogle generelle konklusioner angående visernes brug og funktion i forbindelse med henrettelserne.¹⁰

Henrettelsesviserne skulle tydeligvis bruges og distribueres i dagene op til og på selve dagen for den pågældende henrettelse. Langt de fleste af viserne indeholdt information såsom navnet på den dødsdømte samt hvor, hvornår, hvorfor og hvordan henrettelsen skulle ske. Titlen på visen skrevet i forbindelse med henrettelsen af Maria Larsdatter i 1721 lyder eksempelvis således:

Misgierninger Fordrer Straf i det Den angergifne Synder-Inde Maria Larsdatter Barnfødt Her i Kiøbenhavn skal udstaae sin straf paa Legemens vegne i Morgen som er Torsd: d: 13 Februar. da Hendes Hovet bliver afhugget med et Sverd og sat paa stage i Hendes Alders 33. Aar for et mord som hun forøvede paa et Barn i Børnehuset i 4de Aar sidst leden 14 dage for Mickelsdag 1720 Hvorom denne Viise efter Synderindens egen Begiering er befattet under den Melod: Udi min angst og Nød.¹¹

Titlen afslører desuden, at den var komponeret på Maria Larsdatters egen opfordring. Om dette er sandt eller ej er ikke til at sige. Tyge Krogh har i sine undersøgelser af offentlige henrettelser i 1700-tallets første halvdel sammenlignet indholdet i henrettelsesviserne med kendsgerningerne fra retsprotokollerne, og konkluderer, at viserne i langt størstedelen af tilfældene holder sig til de faktuelle oplysninger. Krogh formoder, at viserne højst sandsynligt var skrevet af fattige teologistuderende, der ernærede sig ved at digte viserne.¹² Disse kunne sandsynligvis have fundet lejlighed til at besøge delinkventen under deres fængsling og fået dennes udsagn at bygge visen over.

1700-tallets henrettelsesceremoni var funderet i en religiøs forestillingsramme om anger og frelse.¹³ Det Danske og Norske Kirkeritual af 1685 beskriver udførligt, hvordan præster skulle forberede dødsdømte inden og under deres henrettelse. Præsten skulle ad flere omgange opsøge den dødsdømte under deres tid i fængslet for at tale om synd, anger og frelse. Formålet med dette var at få for-

10 De 65 viser stammer hovedsageligt fra to visesamlinger: den hielmstierneske samling og Karen Brahes flyveblade. Dette essay bygger på materialet undersøgt i mit speciale *Følsomme Forbrydelser*. Tyge Krogh har desuden i *Oplysningstiden og det magiske* registreret størstedelen af skillingsviserne i sine bilag.

11 Roskilde Arkiverne (herefter RA), Karen Brahes flyveblad, bd. IX-XI: " Misgierninger Fordrer Straf i det Den angergifne Synder-Jyde Maria Larsdatter..."

12 Viserne var ikke underlagt den lovpligtige censur – dette til trods finder Krogh, at myndighederne i forbindelse med de viser, der oplyste forkert informationen, gjorde meget ud af at finde skribenten, så denne kunne blive straffet. Se Krogh: *Oplysningstiden og det magiske*, 302-303.

13 Henrettelsesceremoniens religiøse fundering er i særdeleshed blevet undersøgt af Tyge Krogh henholdsvis i hans disputats *Oplysningstiden og det magiske* og i hans undersøgelse af selvmordsmordere *A Lutheran Plague*.

bryderen til at indse og angre sine synder. I forbindelse med selve henrettelsen skulle både præsten og den dødsdømte indgå i et nøje tilrettelagt skuespil: ledet af præstens spørgsmål og foran de forsamlede på retterstedet skulle delinkventen anerkende sine synder, tilgive øvrigheden og deres næste, bekræfte deres tro samt overgive sig fuldt og holdent til deres skæbne og straf. Først derefter kunne præsten uddele syndernes forladelse.¹⁴ På den måde var henrettelsesceremonien fokuseret omkring anger, tro og straf som nøgle til delinkventens frelse i det hinsides.

De offentlige henrettelser var sociale begivenheder. Det var et krav fra myndighederne, at folk deltog som tilskuere og dem, der ikke mødte op, kunne få udstedt en bøde. Henrettelserne blev desuden udført steder, hvor flest muligt havde mulighed for at se med. Det kunne være på byens offentlige torve eller på bakketoppe, hvor der var bedst mulig udsigt.¹⁵ Kirkeritualet opfordrede til, at præsten involverede de forsamlede i ceremonien. Præsten burde eksempelvis formane "alle omkringstående, at de tillige gøre en hjertens bøn til Gud for den arme synder, at Gud i nåde vil anse hans omvendelse, og forlade ham alle hans synder, styrke, opholde og bevare ham i troen indtil enden."¹⁶ Lignende praksis ser vi afspejlet i skillingsviserne. I visen om Anna Cathrine Berntsdatter, der den 17. august 1713 skulle henrettes for mordet på sin moder, beder visens fortæller tilskuerne om at bede en bøn for hende, så hun kan komme i himlen:

I unge og I gamle/
 Som sig her mon forsamle/
 See Jer i Speil Paa mig!
 En Bøn I for mig beder
 Til Gud/ at hand bereder
 Et Stæd i Himmerig.¹⁷

Præsten kunne også inddrage publikum i ceremonien via sang. Kirkeritualet nævner en række salmer, som præsten kunne synges for delinkventen i optakten til henrettelsen for på den måde at holde dem i den rette tro. Sang var således en integreret del af henrettelsesceremonien, og det er ikke en fjern forestilling, at tilskuerne ikke blot sang med på salmerne, men også sang de komponerede skillingsviser højt i optakten til selve henrettelsen.

14 <http://www.lutherdansk.dk/web-kirke-ritualet%201685/web-kirke-ritualet%201685/index.htm> (1.12.2022).

15 Krogh: *Oplysningstiden og det magiske*, 291.

16 <http://www.lutherdansk.dk/web-kirke-ritualet%201685/web-kirke-ritualet%201685/index.htm> (1.12.2022).

17 KB, Hielmstjerne 1853 F 8°, Nr. 8.

KUNSTEN AT GENBRUGE GAMLE MELODIER TIL NYE VISER

Kontrafaktur var og er stadig en ganske normal tradition inden for sangskrivning.¹⁸ Først og fremmest var der et praktisk øjemed i genbrugen af melodier. Teknikken gjorde det nemmere for publikum at huske og synge med på nyskrevne viser og salmer. Hvad der dog er særligt interessant ved brugen af kontrafaktur, er de overvejelser, der kan have ligget bag valget af en bestemt melodi. Teknikken gjorde det nemlig muligt at kæde sange og følelser sammen, idet genbrugen af melodier skabte associationer mellem tidligere og nye viser.¹⁹

Der var generelt et tydeligt mønster i viseskribenternes valg af melodi til henrettelsesviserne: Alle melodierne var salmemelodier. Dette skyldes til dels visernes ophav og til dels at salmer generelt var kendt af befolkningen, og deres melodier derfor var genkendelige nok til at folk kunne synge med på dem. De fleste af de oplyste salmemelodier i henrettelsesviserne er at finde i Anders Mallings flerbindsværk *Dansk Salmehistorie*. To af melodierne i henrettelsesviserne er også brugt i Kirkeritualet: Som nævnt ovenfor blev præsten i optakten til henrettelsen opfordret til at synge for delinkventen. I denne sammenhæng nævner Kirkeritualet tre specifikke salmer, der kunne synges ved henrettelsen, nemlig "Hjerteligt jeg nu længes", "Herre Jesus Krist, sand menneske og Gud" og "Når min tid og stund er for ham". Både "Hjerteligt jeg nu længes" og "Når min tid og stund er for ham" er blevet brugt som melodi til flere af henrettelsesviserne.

Foruden denne tilknytning til Kirkeritualet og henrettelsesceremonien, er det interessant at se hvilke tematikker, der blev berørt i de salmemelodier, som henrettelsesviserne blev skrevet til. Om end et par af melodierne tager udgangspunkt i generelle hverdagsfænomener (såsom aften-, morgen- og nattesange), så beskæftiger langt de fleste sig med menneskets synd samt anger og frelse som nøgle til det evige liv i himlen: salmen "Hjerteligt mig nu længes", som blev brugt som melodi i viserne skrevet i forbindelse med Conradt Lacuurs henrettelse i 1731 og Charlotta Claudis henrettelse i 1744, var eksempelvis en trøstesang skrevet under pesten i 1599, der især blev brugt som trøstesang for folk, der lå på dødslejet.²⁰ Salmen "Naar jeg betænker den Tid og Stund", som blev brugt i forbindelse med

18 Christopher Mash har blandt andet undersøgt traditionen i tidlig moderne engelske viser. Se Mash: *Music and Society in Early Modern England*.

19 Una McIlvenna har gjort stor dyd ud af at undersøge brugen af kontrafaktur i europæiske henrettelsesviser. Hun argumenterer blandt andet for, at kontrafaktur i italienske henrettelsesviser blev brugt til at associere specifikke typer af forbrydere eller forbrydelser til hinanden. På den måde skabte det følelsesmæssige reaktioner hos publikum allerede gennem visernes melodier. I hendes analyse af franske, protestantiske henrettelsesviser fra 1500-tallet påpeger hun desuden, at melodier genbrugt fra specifikke salmer blev brugt til at udtrykke politiske budskaber. Se McIlvenna: "The Power of Music" og McIlvenna: "Singing Songs of Executions", 19-20.

20 Malling: *Dansk Salmehistorie III*, 321; KB, Hielmstjerne 1853 F 8°, Nr. 16.; RA, Karen Brahes flyveblade, "Straf følger paa Synden Hvilket denne Syndere her medelbekiendt ved navn Conradt Lacuur".

henrettelsesvisen om Karen Birgitte Mosin i 1756, var en fortrøstningsfuld vise, der beskæftigede sig med Guds barmhjertighed over for synderen.²¹ Mens salmen "Hvordan takker vi vor Herre", der blev brugt i forbindelse med Cathrina Kaas' henrettelse i 1746, omhandler menneskets tiltrækning af ondskab og synder, og hvorfor de derfor skal have hjælp af Kristus til at finde den rette vej.²² Salmerne omhandlede altså den samme forestilling om synd, tro og anger, som henrettelsesceremonien var centreret omkring.

De 65 skillingsviser undersøgt her gør brug af 38 forskellige melodier. Da vi ikke har et komplet overblik over alle de viser, der blev produceret i forbindelse med offentlige henrettelser, er det svært at sige, om nogle melodier blev brugt oftere end her angivet. Den hyppigst brugte salmemelodi i dette udvalg af henrettelsesviser er "Som en Hjort med Tørst Befangen", da den bliver brugt i syv forskellige viser. Selve salmen var en klagesang baseret på Davids 42. salme, hvis budskab var forbundet til følelser af trængsel, ensom længsel og frygt for sygdom.²³ Det interessante ved brugen af netop denne melodi er især de viser, der blev trykt kort tid efter hinanden. Salmemelodien blev brugt mindst fire gange over en femårig periode: Først i forbindelse med Nicolai Marcussøn henrettelse i 1716, dernæst i forbindelse med Johan Pistorious' henrettelse i 1719, derefter Marren Nielsdatters henrettelse i januar 1720 og sidst i forbindelse med Søren Hansøns henrettelse et par måneder senere i maj 1720. Lignende tendens ser vi også i forbindelse med gruppehenrettelse af ni tyve i november 1727 og tre rovmordere i januar 1728. I begge tilfælde blev der komponeret viser, der gjorde brug af melodien til salmen "Ald verden tænk dig om". Og igen i forbindelse med henrettelsen af Anders Madsen Nyested i august 1778 og senere henrettelsen af husaren Lars Eskildsen i maj 1779. I begge tilfælde blev der nemlig komponeret henrettelsesviser til salmemelodien "Udi min Angst og Nød".²⁴ Med så kort tid mellem brugen af melodierne i henrettelsesviserne, må forbrugerne af viserne have kunne genkendt melodien – og sandsynligvis husket deres brug fra de tidligere henrettelsesviser. På den måde blev henrettelsesviserne forbundet til hinanden igennem viseforfatterens valg af melodi.

Det lader også til, at viseforfatterne til tider blev inspireret af mere end blot salmernes melodi. Flere viser trækker klare paralleller mellem salmernes og visernes tekstmæssige indhold. Et sådant eksempel ser vi i visen om Anna Chatrie Hansdatter fra 1732, der nævner, at visen kan synges til melodien fra salmen "Naar min tid og stund er for haand". Salmen beskæftiger sig med synderens tro i Kristus' opstandelse, og hvordan Jesu pine lader synderen stige til himmel. På lig-

21 Malling: *Dansk Salmehistorie IV*, 7; KB, Hielmstjerne 1853 F 8°, Nr. 18.

22 Malling: *Dansk Salmehistorie II*, 258; KB, Hielmstjerne 1853 F 8°, Nr. 21.

23 Malling: *Dansk Salmehistorie IV*, 393.

24 KB, Hielmstjerne 1853 F 8°, Nr. 12, 14, 41, 42, 43, 54; KB, "En liden gnist..."; RA, Karen Brahes flyveblade: "Een jammerlig Samtale Imellem 9 Misdædere..."

nende vis beskriver henrettelsesvisen, hvordan Anna Chatrine Hansdatter fortryder sine synder, men håber, at hendes tro og anger kan føre hende til himlen. Salmens anden strofe beskriver eksempelvis hvordan synd bedrøver sindet: "Min synd mig drøffueelse stor paafør/ Samuittigheds gloende pile".²⁵ På samme måde beskriver henrettelsesvisens anden strofe Anna Chatrine Hansdatter tunge sind:

Det er saa tungt at blive her,
Jeg har her ingen glæde,
Der for ieg ey begere meer,
End døden maa tiltræde,
Og løse op de haarde Baand,
At ieg til frihed komme kand,
Oc faa i Himlen Sæde.²⁶

Begge viser bruger desuden udtrykket "tid og stund" som det allerførste og beskriver begge Jesu som frelser. Dette er blot et par af de intertekstuelle referencer, som viseforfatteren gjorde brug af. På den måde kunne viseforfattere altså trække klare pælleler mellem de to sanges indhold – og derigennem trække på de følelser, som salmen allerede havde etableret i publikum.

UPUBLICERET MATERIALEE

Det Kongelige Bibliotek, "30 Viser om Naturundere, Forbrydelser etc. 1709-1746" [Digitaliseret 2013].

Det Kongelige Bibliotek, "En liden Gnist har ofte optændt en stor Ild, og en liden Vrede forarsaget Døden, betragtet i en Nye Viise, I Anledning af det paa Helsingørs Rhed af Tømmermand Anders Madsen Nyested begangne Mord, paa en Skibsdræng; Hvorfor han er bleven dømt at rettes med Sverd uden Vesterport, Torsdag d. 6te Aug. 1778."

Det Kongelige Bibliotek, Hielmstjerne 1853 F 8°, Nr. 8: "En ynkelig om smuk Ny Sang Siunget af En Misæderinde/ Navnlig Anna Cathrine Berntsdaatter..."

Det Kongelige Bibliotek, Hielmstjerne 1853 F 8°, Nr. 12: "Een grov Misæderindis dog heel bedfærdig Synderinde Navnlig Maren Nielsdaat..."

Det Kongelige Bibliotek, Hielmstjerne 1853 F 8°, Nr. 14: "Poenitensis Taare Og Væmodig Klage/ udøse af En bedrøvet Misæder/ ved Navn Nicolai Marcusøn..."

Det Kongelige Bibliotek, Hielmstjerne 1853 F 8°, Nr. 16: "Tvende Meget sørgefulde Viiser, Hvori Een ynkværdig Synderinde jammerlig beklager og begræder sine bedrøvede Omstændigheder..."

Det Kongelige Bibliotek, Hielmstjerne 1853 F 8°, Nr. 18: "Et meget ynkeligt og for al Verden bedrøveligt Mord, Som i Falster blev begaaet af Et Fruentimmer..."

Det Kongelige Bibliotek, Hielmstjerne 1853 F 8°, Nr. 21: "Sidste Afskeed-Ord, Af Een Veemodig Synderinde Ved Navn Cathrina Kaas..."

Det Kongelige Bibliotek, Hielmstjerne 1853 F 8°, Nr. 41: "En Nye Viise om de for Ulydighed og Opsætsighed afstraffede Husarer..."

²⁵ Malling: *Dansk Salmehistorie IV*, 22.

²⁶ RA, Karen Brahes flyveblade, "Een syndig qvindes klagemaal ved navn Anna Chatrina Hans Dater..."

- Det Kongelige Bibliotek, Hielmstjerne 1853 F 8°, Nr. 42: "Et Siun ey førre seet Et Mord i lang Tiid ey større hørt/ Betragtet udi en Mand ved Navn Søvre Hansen..."
- Det Kongelige Bibliotek, Hielmstjerne 1853 F 8°, Nr. 43: "En grov Syndere Ved Nafn Johan Pi-storius..."
- Det Kongelige Bibliotek, Hielmstjerne 1853 F 8°, Nr. 54: "En gandske nye Viise Om Det For-skrekkelige Mord, som af trende Fod-Svardere..."
- Roskilde Arkiverne, Karen Brahes flyveblade, bd. IX-XI.

LITTERATUR

- Andersen, Ruth. *Den rapmudedede muse: 10 års Danmarkshistorie i skillingsviser fra Matthias Seests bogtrykkeri*. Odense: Odense Universitetsforlag, 1995.
- Brandtzæg, Siv Gøril. "Dommedag og skøyteløp. Skillingstrykk som kulturarv og studieobjekt". I Brandtzæg og Strand (red.): *Skillingsvisene i Norge 1550-1950*, Scandinavian Academic Press, 2021, 9-44.
- Brandtzæg, Siv Gøril og Karin Strand (eds.). *Skillingsvisene i Norge 1550-1950. Studier i en for-sømt kulturarv*. Spartacus Forlag A/S, Scandinavian Academic Press, 2021.
- Buchholz, Peter og Lørn Piø. "En publikumsorienteret visegenre: Lidt om markeds-, gade- og skillingsvisesang". *Folk og kultur, årbog for dansk etnologi og folkemindevidenskab*, 9 (1), 1980, 19-30.
- Diesen, Even Igland & Silje Haugen Warberg. "Forbrytelsens fascinasjon og fiksjonalisert (selv)-framstilling i 1800-tallets forbryterviser". I Brandtzæg og Strand (red.): *Skillingsvisene i Norge 1550-1950*, Scandinavian Academic Press, 2021, 299-346.
- Krogh, Tyge. *A Lutheran Plague: Murdering to Die in the Eighteenth Century*. Leiden: Brill, 2012.
- Krogh, Tyge. *Oplysningstiden og det magiske: Henrettelser og korporlig afstraffelse i 1700-tallets første halvdel*. København: Samleren, 2000.
- Malling, Anders. *Dansk Salmehistorie*. Bd. 1-5. København: J.H. Schultz Forlag, 1962-6.
- Mash, Christopher. *Music and Society in Early Modern England*. Cambridge: Cambridge University Press, 2010.
- McIlvenna, Una. "The Power of Music: The Significance of Contrafactum in Execution Ballads". *Past and Present*, 229, 2015, 47-89.
- McIlvenna, Una. "Singing Songs of Executions in Early Modern Italy". I Stefano Dall'Aglio, Massimo Rospoche og Brian Richardson (red.): *Voice and Writing in Early Modern Italian Politics, Religion, and Society*, Routledge, 2016b, 52-68.
- Piø, Lørn. *Produktionen af Danske Skillingsviser mellem 1770 og 1821 og Samtidens syn på genren*. København: Institut for Folkemindevidenskab, 1969.
- Skouvig, Laura. "Produktivitet og Moral – Almanakkens anmærkninger og skillingsviser omkring 1800". *Fund og Forskning i Det Kongelige Biblioteks Samlinger*, Bd. 51, 2012, 338-365.
- Søby, Emilie Luther. "De dødsdømtes viser: Følelser og skillingsviser i 1700-tallets Danmark" *Siden Saxo*, 3, 2017, 30-39.
- Søby, Emilie Luther. *Følsomme Forbrydelser – En undersøgelse af følelser om forbrydelser og henrettelser i skillingsviser fra 1700-tallets Danmark*. Syddansk Universitet, 2018 [Upubliceret speciale].

EMILIE LUTHER VALENTIN
POSTDOC, PH.D.

INSTITUT FOR SPROG, KULTUR, HISTORIE OG KOMMUNIKATION
SYDDANSK UNIVERISTET